

Lucas moderniserar westernfilmen

George Lucas nya Star Wars-film har skapat en hype av sällan skådat slag. Men den säljer inte bara leksaker utan också en världsbild, rapporterar Cyril Hellman från New York.

månadens film

Star Wars episod I:

Det mörka hotet

Manus och regi: George Lucas
Producent: Rick McCallum
Foto: David Tattersall
Musik: John Williams
Visuella effekter: John Knoll
Skådespelare: Liam Neeson, Ewan McGregor, Natalie Portman, Jake Lloyd, Ian McDiarmid, Pernilla August m. fl.

20th Century Fox övertalas och gick in med 10 miljoner dollar. Men skeptikerna var många och blev inte färre av att Lucas använde sig av okända skådespelare som Harrison Ford och Carrie Fischer.

Innan första scenen tagits hade halva budgeten spenderats. Filmbolaget befarade ett fiasko och lät

Lucas ta över rättigheterna, något det idag lär ångra. Filmen förändrade den amerikanska filmbranschen i grunden och idag behöver Lucas inte buga för filmbolag och distributörer. Han skapade Skywalker Range och blev sin egen producent och mogul.

Lucas hade skrivit en historia i nio episoder varav de tre mittersta filmades under 70- och 80-talet. För de övriga krävdes en teknik som inte existerade. Ett av Lucas mål har varit att förändra filmen till ett smidigare berättarmedium, det är vad hans företag Industrial Light and Magic (ILM) ägnat sig åt de senaste tjugo åren. *Det mörka hotet* är första delen i en trilogi som ska täcka tiden före de tre föregående Star Wars-filmerna. Den andra kommer år 2002 och den tredje år 2005.

Men Star Wars blev inte bara miljardindustri. Star Wars skapade en kult. Vänner Francis Ford Coppola skämtade inte när han kommenterade den med ett: "Med religion får man verkligen makt".

Religiös och historisk hybrid

Mixen science fiction/religion får oss att associera till scientologin. Men Star Wars inspirerade den inte, Ron Hubbard var i full färd med att skapa sin kyrka långt innan dess. Men filmen hyllades av bland annat Christian Century. Parallellt drogs mellan en utomjordisk invasion och Jesu återkomst.

George Lucas själv beskrev nyligen Star Wars som ett slags "Drive-In McChristianity", religion som snabbt. Leksakerna som säljs världen över kan ses både som voodoo-dockor och hinduistiska masker. Lucas fantasi-värld bygger på ett hopkok av världsreligionerna: zenbuddhism, confucianism, kristendom, judendom och islam. Samtidigt rör det sig om en virtuell hybrid av europeisk, asiatisk och arabisk historia från antiken till en änk framtid. De katolska samfundet i USA upprör över de medeltida europeiska inslagen. I bibelbältet vill man inte se Guds Ord mixat med andra religioner. Ändå präglas filmen av samma moraliska fundamenta-lism.

Det meditativa zenbuddhistiska inslaget känns igen från asiatiska kampsporter. "May the Force be with you" är en av de vanligaste replikerna. Denna inre kraft handlar mycket om balans. Var och en väljer sin egen väg och vilken den är måste vi själva komma underfund med. Mästaren Yoda säger: "Man måste lära sig av med vad man lärt".

Samtidigt rör det sig om en kamp mellan det goda och det onda, något som är zenbuddhismen främmande. Vi möter alltså en buddhistisk-kristen hybridreligion. Hägrar gör också den kristna och muslimska martyrdöden och den bibliska apokalypsen är sällan långt borta.

En skillnad mellan väckelserörelserna och Star Wars-kulten är att den senare marknadsförs med den mest

avancerade mediateknologi och kan överflygla såväl kyrka, stat som föräldraauktoritet. På 50-talet följde barnen Disneys tv-serie *Davy Crockett* och bar mössor med bäversvans. Lucas menar att var tid har sina filmer och efter kriget fick westernfilmerna stå för myter och moral. Cowboys och indianer lärde ut rätt och fel, skilde goda från onda.

I Star Wars kämpar en liten grupp rebeller mot mörka krafter som försöker ta kontroll över galaxen. Darth Vader, den ledande figuren, är kejsarens högra hand och samtidigt onskans genius. Största hotet mot honom är Obi Wan Kenobi, en av de sista mästarna, en Jedi och lärare till Luke Skywalker. Relationen dem emellan är den asiatiska mästarens och elevens. I de tidiga filmerna ger sig Luke, en enkel jordbrukarson, ut på den klassiska hjälten resa i såväl det inre som det yttre landskapet.

Lucas använder westernfilmens grepp. Ett drabatt samhälle tar hjälp av en hjälte som står utanför kollektivet. I de första Star Wars-filmerna var denne John Wayne-stereotyp Han Solo. Den ensamme rebellen är Luke Skywalker, också en western-kliché. Western var emellertid en genre som inte överlevde Vietnameran och Lucas försökte återskapa den genom "att göra en film för unga människor som skulle förmå dem de värden och det slagets logiska tänkande som burit vårt samhälle i generationer".

Star Wars smakar inte bara Disney (animationerna) och Leni Riefenstahl (ceremonierna i slutscenerna). Där finns allt från Kurosowa till Jung och Carlos Castaneda. Dessutom politik. Lucas använde sig av den senaste militära teknologin och vetenskapen (rymdskepp från NASA och stridshelikoptrar) blandat med smaskig mystik. Star Wars var ett antitekniskt tekniskt mästerverk. Ett halvt decennium efter den första Star Wars-film använde sig president Ronald Reagan av begreppet i ett av sina tal när det definitiva greppet skulle kopas på Sovjetunionen. Verkligheten var ikapp fiktionen.

Filmerna präglade sin tid

Star Wars hade lyckats skapa en populärkultur som liksom 50- och 60-talets rock- och popera delade generationerna. Filmen försåg dåtidens ungdomar med tonårshjältar agerande i en vuxenvärld. Få människor födda före 1940 hängav sig åt rockmusik. Liksom få födda före 1970 föll för Star Wars. Men filmerna präglade sin tid. Medan Reagan talade om "the Evil Empire" bar barnen t-shirts, lekte med dockor och läste böcker med samma motiv. Star Wars var ännu ett amerikanskt fenomen som lade världen under sig på samma sätt som Coca-Cola och McDonalds. Bakom järnridan en frihetsymbol marknadsförd av Ronald Reagan, för oss andra mer en symbol för amerikansk populärkultur.

Och som många amerikanska äventyrsberättelser är Lucas saga närmast asexuell. I en scen i *Jedins återkomst* skymtar en bröstvårta när toppen på en av danserskorna råkar glida ned. Bröstvårtan suddades bort i releasen häromåret. Få stördes av att Han Solos karaktär diskret hade gjorts om genom att skurken Greedo först fick skjuta på den goda killen istället för tvärtom. Goda killar skjuter inte först.

Men om president Clinton någon dag refererar till någon statschef som det mörka hotet så vet vi att han menar allvar.

CYRIL HELLMAN

Vid midnatt den 19 augusti var det premiär i Sverige för första delen i den nya Star Wars-trilogin. *Det mörka hotet*, exakt tre månader efter det att den gick upp i USA. Lanseringen började redan föregående sommar då publiken betalade fullt inträde för att få se den två minuter långa trailern. Filmen var på förhand en given succé, den är George Lucas första regiarbete sedan *Stjärnornas krig* (1977) och de licensierade kringprodukterna tipas sälja för över en miljard.

Vad är skillnaden mellan denna saga och filmer som *Gudfadern*, *Rambo*, *Jurassic Park*? Star Wars är i första hand en barnfilm. Men de flesta lämnar salongen väl till mods. Ungdomar tilltalas av actionscenerna och de snygga effekterna och den äldre publiken känner igen de klassiska myterna och den religiösa symboliken. Men mycket av detta som är förutbestämt idag var spontant då.

Filmbolaget befarade fiasko

Lucas anammade de äventyr som filmen gett honom i hans barndom. I *Blix Gordon* och *Trollkarlen från Oz* kunde de unga drömma sig bortom regnbågen. Han ville skapa en fantasivärld. 70-talets cyniska realism hade skapa ett dolt behov. Den tidens science fiction fann han tråkig och pretentiös och när han berättade om att han ville göra ett äventyr som utspelade sig i den yttre rymden var det få som trodde på den unge independentregissörens vilda idé. Först när han vände sig till NASA och fick hjälp av Ralph McQuarrie lät sig